

ZAHRANIČNÍ MOBILITA AKADEMICKÝCH PRACOVNÍKŮ – PŘÍPADOVÁ STUDIE OSTRAVSKÉ UNIVERZITY V OSTRAVĚ

Michaela Šmídová, Helena Zlámalová

Úvod

Zahraniční mobilita akademických pracovníků je jedním ze sledovaných ukazatelů činnosti vysoké školy. Je s ním opeřováno v souvislosti s procesem internacionalizace českých vysokých škol, ale také v souvislosti s kvalitou školy a její výuky, respektive kvalitou pedagogů i manažerů školy. Vysoké školy v rámci svých dlouhodobých záměrů často uvádějí důraz na podporu zahraniční mobility svých pracovníků. Ve výročních zprávách se objevují informace a někde i konkrétní údaje o rozsahu zahraniční mobility na škole. Většinou je však větší důraz kladen na zahraniční mobilitu studentů.

K získání konkrétních údajů o rozsahu a obsahu zahraniční mobility akademických pracovníků a zároveň i širšího a přesnějšího obrazu o realitě této problematiky na českých vysokých školách, zadalo Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy (dále ministerstvo, MŠMT) výzkumný projekt v rámci Národního programu výzkumu II.

Výzkumný projekt s názvem Zahraniční mobilita vysokoškolských pedagogů (ZMOVYS) řešilo společně Centrum pro studium vysokého školství, v.v.i., a Univerzita Jana Amose Komenského Praha, s.r.o., v letech 2008–2009.

Výsledky projektu jsou směřovány přímo do oblasti zvyšování kvality řízení a organizace mobility a obecně ke zvýšení organizační kultury vysokých škol. Projekt zavádí kritéria výkonu pro vzájemné srovnávání škol a přináší ucelený pohled na faktory ovlivňující zahraniční mobilitu akademických pracovníků jak v pozitivním, tak i negativním smyslu. Zahrnuje i některé ekonomické aspekty mobility.

Řešením projektu je zejména rozsáhlá výzkumná zpráva o současném stavu zahraniční mobility vysokoškolských učitelů v ČR a manuál, optimalizující přístupy a postupy při realizaci mobility. Ten vychází jednak z příkladů dobré praxe a zároveň i z objektivních poznatků, které byly v rámci výzkumu učiněny. Předpokládáme, že zejména manuál bude mít platnost, která přerůstá časový interval řešení projektu. Oba výstupy jsou založeny na průkazných statistických datech

i objektivně zpracovaných kvalitativních údajích o současném řešení tohoto problému v ČR i v zahraničí.

Jedním z konkrétních výstupů projektu ZMOVYS je případová studie popisující model řešení zahraniční mobility akademických pracovníků na Ostravské univerzitě v Ostravě (dále OU) a konkrétní situaci v kalendářním roce 2008. Podařilo se ji zpracovat díky velkému pochopení vedení univerzity a spolupráci odpovědných pracovníků na jednotlivých fakultách.

POUŽITÉ METODY

Informace o stavu mobility pracovníků OU byly získány z několika zdrojů. Studium základních strategických a hodnotících dokumentů univerzity, publikovaných na internetu (výroční zprávy, dlouhodobý plán školy a jeho aktualizace, dokumenty zahraničního oddělení apod.). Dalším zdrojem informací byl řízený rozhovor s prorektorem pro zahraniční styky a odpovědnými pracovníky zahraničního oddělení rektorátu univerzity a jednotlivých fakult. Nejcennější informace jsme pak získali díky analýze dokladů o zahraničních cestách akademických i dalších pracovníků Ostravské univerzity v Ostravě. Pro analýzu, která tvoří základ této případové studie, jsme měli k dispozici databázi údajů o výjezdech za rok 2008.

Soubor dat byl vytvořen na základě odevzdaných zpráv ze zahraničních cest všech zaměstnanců univerzity (tj. nejen akademických pracovníků, ale i ostatních zaměstnanců), které pro výzkumný tým ZMOVYS, podle konkrétních požadavků, zpracovaly pracovníce zahraničního oddělení rektorátu OU a jejich jednotlivých fakult. Protože zprávy ze zahraničních cest mají relativně jednoduchou a formalizovanou podobu, bylo možné vytvořit z nich databázi a provést její základní statistickou analýzu.¹

¹ Některé údaje nebyly vždy úplné (např. Fakulta umění – chyběly údaje o délce cesty a způsobu financování), ve statistickém zpracování jsou takové údaje označeny jako neuvedeno, nezjištěno apod.

Databáze byla převedena do programu SPSS, vyčištěna a opatřena kódy pro statistické zpracování. Při této proceduře se sice ukázaly některé nedostatky, ty ale tvořily vždy jen velmi malé procento a celkové výsledky neovlivňují. Teprve potom, a s vědomím možných menších omezení, která jsou popsána výše, jsme přistoupili k provedení frekvenční analýzy a analýzy základních korelačních vztahů. Na základě této statistické analýzy jsme popsali základní podobu stavu zahraniční mobility zaměstnanců na Ostravské univerzitě v Ostravě v roce 2008.

Pro získání uceleného obrazu o sledované problematice jsme se pokusili propojit výsledky statistické analýzy ze souboru dat vytvořeném na základě zpráv ze zahraničních cest a poznatky získané z kvalitativních rozhovorů s prorektorem pro zahraniční styky a pracovníci zahraničních oddělení na úrovni rektorátu i jednotlivých fakult.

ZÁKLADNÍ CHARAKTERISTIKA SOUBORU

Soubor za rok 2008 tvoří celkem 737 výjezdů (nikoliv pracovníků²), z toho 464 bylo registrováno fakultami a 273 rektorem. V souboru jsme podrobili analýze tyto proměnné:

- › fakulta/součást OU,
- › funkce/pracovní pozice vyjíždějícího,
- › datum výjezdu (a z toho odvozená délka výjezdu a období),
- › místo výjezdu (typologie zemí),
- › navštívená instituce (typologie institucí),
- › účel výjezdu (typologie účelů výjezdu),
- › financování výjezdu (typologie financování),
- › oborové zaměření vyjíždějícího (vlastní typologie oborů).

Kromě jednotlivých fakult (*přírodovědecká, pedagogická, filosofická, sociálních studií, zdravotnických studií a Fakulta umění*), jsou v databázi zachyceny i další (mimofakultní) součásti Ostravské univerzity v Ostravě, jako jsou samostatný *Ústav pro výzkum a aplikace fuzzy modelování* a *Evropský výzkumný institut sociální práce*. Další součástí je také *Univerzitní knihovna* nebo *Centrum informačních technologií (CIT)*. Knihovna a CIT fungují jako svého druhu podpůrné služby pro univerzitu. V několika případech se nepodařilo na základě dodaných podkladů spolehlivě určit konkrétní fakultu

² Bohužel kvůli ne vždy jednoznačnému způsobu označení, se nepodařilo převést výjezdy na pracovníky OU a zjistit tak přesný počet vyjíždějících zaměstnanců a případně označit ty, kteří vyjíždějí nejčastěji. Pokud by se podobná studie opakovala, bylo by možné, na základě našich zkušeností, se takovému problému vyhnout a získat tak další relevantní údaj (pozn. aut.).

nebo jinou součástí univerzity, odkud pocházela osoba účastnící se mobility. Jednalo se pouze o jednotlivé případy výjezdů, které jsou v tabulce č.1 označeny *nelze určit*.

VÝSLEDKY ANALÝZY

Počty výjezdů. Nejvíce výjezdů bylo uskutečněno v rámci Fakulty přírodovědecké (téměř 29 %), necelých 24 % výjezdů proběhlo na Fakultě pedagogické, respektive filosofické. Tento výsledek nepochybně souvisí i s velikostí jednotlivých fakult. Toto hledisko je možné interpretovat z pohledu počtu studentů i z pohledu počtu akademických pracovníků. Z hlediska počtu studentů je největší Fakulta pedagogická s téměř 3 500 studenty. Druhou největší je Fakulta filozofická, která má více než 2 500 studentů a následuje Fakulta přírodovědecká, která má o něco málo více než 2000 studentů. Fakulta zdravotnických studií má více než 1000 studentů. Zbývající Fakulta sociálních studií a Fakulta umění mají už jen kolem 350 studentů (stav k 31. 10. 2008) [Výroční zpráva 2009].

Počet akademických pracovníků na jednotlivých fakultách je z hlediska posuzování frekvence zahraniční mobility mnohem důležitější. Přepočtené počty akademických pracovníků³ na jednotlivých fakultách v roce 2008 jsou uvedeny v tabulce 1. Z tohoto úhlu pohledu se jeví jako nejvíce aktivní Přírodovědecká fakulta, kde v průměru na jednoho (přepočteného) akademického pracovníka připadají dvě zahraniční cesty. Toto konstatování je však velmi obecné a jen velmi povrchně vystihuje situaci. Na druhou stranu však lze předpokládat, že právě přírodovědné obory jsou velmi vhodné pro interdisciplinární a interpersonální spolupráci a zadávají potřebu častější osobní komunikace odborníků a výměny zkušeností v rámci projektové spolupráce, konferencí apod. Zároveň i pedagogická vytíženost akademických pracovníků, hodnocená počtem studentů na jednoho pedagoga, je výrazně menší na Fakultě přírodovědecké než je tomu např. u Fakulty pedagogické.

Počet studentů na jednoho přepočteného akademického pracovníka je na PedF = 30,88 a na PřF = 19,2. I tento velmi hrubý údaj může být jeden z důvodů, proč se pedagogové z Pedagogické fakulty méně účastní mobility. Velké pedagogické úvazky a malá zastupitelnost ve výuce, jako důvod menšího zájmu o zejména delší zahraniční cesty, vyplynul také z informací získaných při řízeném rozhovoru s odpovědnou referentkou fakulty.

³ Průměrný evidenční počet pracovníků přepočtený na plně zaměstnané v běžném roce, zobrazeno na dvě desetinná místa, zdroj rektorát OU

Tabulka 1: Rozložení výjezdů podle fakult a jiných součástí OU v souvislosti s přepočteným počtem akademických pracovníků (stav z roku 2008)

Název fakulty	Přepočtený počet akademických pracovníků	Absolutní počet cest	Počet cest v %
Pedagogická	113,35	171	23,2
Filozofická	116,76	176	23,9
Přírodovědecká	104,12	212	28,8
Zdravotnických studií	67,23	59	8,0
Sociálních studií	4,63	14	1,9
Umění	44,39	10	1,4
Ústav pro výzkum a aplikace fuzzy modelování	1	32	4,3
zahraniční oddělení		10	1,4
součásti OU (knihovna, CIT)		23	3,1
nelze určit		30	4,1
celkem		737	100,0

Poznámka: podbarevné části tabulky označují součásti univerzity, které mohou zahrnovat výjezdy neakademických pracovníků. V celém souboru představují asi 8,5 %.

Mezi všemi **výjezdy podle funkcí pracovníků** jednoznačně (a zcela logicky) převažují výjezdy řadových členů jednotlivých kateder nebo ústavů, na druhém místě jsou nejpčetnější výjezdy vedoucích kateder, respektive ředitelů ústavů. Výjezdy pracovníků administrativy naproti tomu tvoří jen necelá 4%.⁴

Tabulka 2: Výjezdy podle funkcí pracovníků

Pracovní nebo funkční zařazení pracovníka	Absolutní počet výjezdů	Počet výjezdů v %
administrativa + jiná podpora (autoprovaz)	28	3,8
člen (katedra nebo ústav)	501	68,0
funkce fakulta (děkan, proděkan)	66	9,0
doktorand	16	2,2
funkce VŠ (rektor, prorektor)	21	2,8
vedoucí katedry + ředitel ústavu	103	14,0
jiné (knihovník)	1	0,1
neurčeno	1	0,1
celkem	737	100

⁴ I při možnosti určitého zkreslení, ke kterému mohlo dojít díky nemožnosti dokonale „vyčistit“ data, je možné považovat tento údaj za relativně spolehlivý (pozn. aut.).

Podle **rozložení výjezdů do ročních období** či **do měsíců v roce**, byl nejvíce využívaným obdobím podzim (září až listopad = 308, což je 40,5 %) a v září se uskutečnilo jednoznačně nejvíce výjezdů (114 = 15,5 %). Nejméně cest se uskutečnilo v srpnu, kdy mobilita téměř ustává (8) a pak také v lednu (28). Takové rozložení dobře odpovídá rytmu celého akademického roku, který je postaven na podzimním („zimním“) a jarním („letním“) semestrech rozdělených zkouškovými obdobími a prázdninami. Také se zde (do určité míry) odráží tzv. kongresová turistika, kdy nejvíce mezinárodních konferencí a setkání je plánováno na měsíc září.

Tabulka 3: Výjezdy podle měsíců a ročních období

Měsíc výjezdu	Roční období	Absolutní počet výjezdů	Počet výjezdů v %
březen	Jaro	39	5,3
duben		87	11,8
květen		75	10,2
červen	Léto	71	9,6
červenec		34	4,6
srpen		8	1,1
září	Podzim	114	15,5
říjen		96	13,0
listopad		88	11,9
prosinec	Zima	54	7,3
leden		28	3,8
únor		42	5,7
celkem		737	100,0

Výrazně nejčastějším **cílem mobility** pracovníků Ostravské univerzity jsou státy sousedící s Českou republikou, tvořící v podstatě dvě třetiny všech výjezdů. Z nich převažuje díky geografické blízkosti a pravděpodobně také kulturní, zejména však jazykové příbuznosti Slovensko (278 cest – 37,7 %) a Polsko (123 cest – 16,7 %). Zejména v případě Polska vysoké počty výjezdů jasně dokládají i příhraniční spolupráci mezi Ostravskou univerzitou v Ostravě a polskými vysokoškolskými a vědeckými institucemi. V případě Slovenské republiky zase hrají důležitou roli, podle názorů účastníků řízeného rozhovoru, dlouhodobé kontakty mezi jednotlivými akademickými pracovišti a osobní kontakty mezi akademickými pracovníky, mající svůj původ v době společného státu. Rakousko a Německo bylo cílovou zemí pro necelou stovku uskutečněných výjezdů, tj. 12,7 % z celkového počtu výjezdů.

Přibližně čtvrtina všech mobilit pracovníků Ostravské univerzity v Ostravě vedla do členských států Evropské unie (bez sousedních zemí) a necelých 6 % výjezdů se týkalo neu-

nijních evropských států. Výjezdy do mimoevropských států tvořily jen necelá 3 % (viz tabulka 4).

Tabulka 4: Oblasti zemí pobytu (typologie)

Geografický prostor	Absolutní počet výjezdů	Počet výjezdů v %
sousední země ČR	491	66,6
Evropa EU	183	24,8
Evropa non-EU	42	5,7
mimo Evropu	21	2,8
celkem	737	100,0

Výsledky analýzy ukazují také na určitou souvislost mezi délkou pobytu a místem pobytu – delší cesty se uskutečňují mimo Evropu a mimo EU, naopak nejkratší jsou spojené s pobytem v sousedních zemích jako jsou Slovensko, Polsko, Rakousko a Německo. Průměrná délka pobytu ve státech mimo evropský kontinent je téměř 14 dní, zatímco v sousedních zemích jen 4 dny. Statistické srovnání obou podsouborů podle cílových zemí je sice dosti omezené, vzhledem k velmi rozdílné velikosti jednotlivých podsouborů (jen 21 výjezdů mimo Evropu a 491 do sousedních zemí), ale do značné míry se takový rozdíl dal předpokládat. Do vzdálenějších míst se obvykle cestuje na delší dobu i s ohledem na vyšší cestovní náklady.

Údaje o **typu hostitelských institucí** jsou relativně méně spolehlivé, protože vyplnění této položky každá fakulta (a většinou ani vyjíždějící pracovník) nepojímala úplně shodně. Z konkrétních institucí, které byly většinou uváděny jako „instituce, kde pracovník pobýval“, jsme se pokusili sestavit jednotlivé typy. Je třeba dodat, že vytvoření typologie se potýkalo i s faktem, že v různých zemích jsou odlišné vzdělávací systémy, jiná terminologie a i z toho mohou plynout další nepřesnosti. V některých případech se typ hostitelské instituce nepodařilo vůbec relevantně určit, případně údaj úplně chyběl. V tabulce 5 jsou tyto případy uvedeny jako *nelze určit*, respektive *nevyplněno*.

Tabulka 5: Výjezdy pracovníků OU podle typu hostitelské instituce

Hostitelská instituce	Absolutní počet výjezdů	Počet výjezdů v %
univerzita	542	73,5
akademie, college, apod.	24	3,3
ústav, institute	31	4,2
archiv, knihovna	22	3,0
jiné	16	2,2
nelze určit (nejasný údaj atp.)	31	4,2
nevyplněno	71	9,6
celkem	737	100,0

Z analýzy údajů je ale zřejmé, že naprostá většina návštěv byla uskutečněna na vzdělávacích institucích jako jsou vysoké školy, univerzity, ale i další typy škol. To samo o sobě je údaj, který má svou jednoduchou logiku – kontakty mezi školami, které se zabývají podobnými tématy nebo jsou podobně oborově orientovány, jsou přirozenou součástí současného akademického života.

Průměrná **délka pobytu** pracovníka Ostravské univerzity v zahraničí je necelého 5,5 dne, což se shoduje i s nejčastější délkou pobytu (modus), který se rovná 5 dnům (118 výjezdů). V pořadí druhou nejčastější délkou pobytu jsou 2 dny (103 výjezdů).

Rovněž platí, že téměř 90 % výjezdů trvá maximálně 10 dnů. Nejdelší výjezd pracovníka OU během roku 2008 trval 35 dní. Jednalo se o cestu do Polska na stáž do Národní knihovny ve Varšavě. Většina výjezdů je tedy relativně krátká, což jistě také přímo souvisí s převažujícím typem výjezdu, kterým je konferenční výjezd. Tento výsledek je v souladu s informacemi z řízeného rozhovoru. Více údajů o typu výjezdů viz. tabulka 6.

Účelem cesty byla zhruba ze 40 % účast na různých typech mezinárodního vědeckého setkání, jehož hlavní náplní je výměna informací a odborných poznatků. Podle analýzy údajů z cestovních zpráv se jednalo především o konferenci (75 % z této kategorie – tj. vědecké setkání), ale do stejné kategorie jsme zařadili také kongresy, semináře, workshopy a kurzy. Tyto cesty trvají nejčastěji dva dny. Podle informací v databázi nelze spolehlivě určit poměr cest s aktivní či pasivní účastí pracovníka, protože údaje jsou v tomto ohledu nejednotné a nelze je jednoznačně identifikovat.

Čtvrtina cest byla uskutečněna za účelem výuky a v souvislosti s délkou výjezdů je zřejmé, že výuka se pravděpodobně odehrává prostřednictvím jednotlivých přednášek či blokových kurzů a nikoliv celých semestrálních kurzů či dlouhodobějších pobytů. Průměrná délka mobility spojené s výukou je totiž necelý týden – 6,9 dní a nejčastější délka takového typu pobytu je 5 dní (viz tabulka č. 6).

Více než 15 % mobilit bylo uskutečněno v souvislosti s prací na grantu nebo projektu, případně kvůli řešeršínému výzkumu v knihovnách a archivech. Oba výše zmíněné účely můžeme považovat za přímo spojené s výzkumem, nikoliv za aktivity spojené s pedagogickou činností.

O něco méně než 10 % cest mělo spíše charakter setkání „manažerů“ či přesněji výjezdy osob, které řídí či vedou dané

instituce (rektoři domlouvající bilaterální smlouvu atp.). Takové typy cest jsou ve srovnání s ostatními nejkratší.

Tabulka 6: Výjezdy OU podle účelu cesty a průměrná délka výjezdu

Účel cesty	Absolutní počet výjezdů	Počet výjezdů v %	Průměrná délka (ve dnech)
konference, kongres, seminář, workshop, kurz	287	38,9	4,5
výuka	189	25,6	6,9
práce na grantu, projektu	84	11,4	7,15
výzkum, knihovny, archivy	41	5,6	8,7
setkání manažerského/řídícího typu	60	8,1	3,9
oficiální řízení (oponentura, správní rada atd.)	14	1,9	1,4
podpora (doprava, dozor)	8	1,1	-
nezařaditelné*	10	1,4	-
neurčeno („jiné“)	30	4,1	-
koncert, výstava	14	1,9	2,2
celkem	737	100,0	5,4

*Jsou to např. konzultace učebnice pro tlumočníky, vzdělávací veletrh

Analýza **způsobu financování** cest ukazuje, že necelých 30 % mobilit bylo financováno ze vzdělávacího programu EU Erasmus. Tento výsledek velmi dobře koresponduje s údaji pracovníků zahraničních oddělení fakult, které při řízeném rozhovoru odhadovaly, že jenom asi třetina výjezdů akademických pracovníků OU se realizuje na podkladě programu Erasmus. Přesto je program Erasmus vůbec nejvyužívanějším programem Evropské unie, ze kterého jsou financovány cesty pedagogů. Téměř přesně to koreluje s účelem sledovaných výjezdů, které jsou spojeny s různými možnostmi nabízenými v rámci Erasmus. Jasně převažují cesty za účelem výuky, i když je to výuka jednorázová a nikoliv semestrální nebo dokonce dlouhodobější. Dalšími cestami v rámci programu Erasmus jsou pak různá školení, konference, ale také specifické činnosti patřící k projektu Erasmus jako je např. monitoring.

Prakticky stejný podíl výjezdů je na Ostravské univerzitě realizován z tzv. vnitřních zdrojů jednotlivých ústavů a kateder (28,6 %). K tomuto počtu by pravděpodobně bylo možné přiřadit také financování z prostředků děkanátu fakult (11 %). Podle informací z řízeného rozhovoru s příslušným prorektorem existuje na OU zavedený systém přidělování finančních

prostředků na jednotlivé fakulty. Vedení fakulty si následně část prostředků ponechá na děkanátě a rozděluje je na celofakultní úrovni, větší část prostředků přiděluje přímo jednotlivým katedrám. Záleží tak na vedení katedry, zda a jak budou prostředky využity na zahraniční cesty pracovníků. V případě, že prostředky konkrétního pracoviště nestačí pokrýt náklady na výjezd pracovníka, lze v odůvodněných případech požádat o dofinancování z fakultních prostředků, případně prostředků rektorátních.

Výzkumné projekty a granty byly v roce 2008 využívány jako zdroj financování mobilit z téměř 18 % (včetně GAČR), což také dobře koresponduje s účelem výjezdu (práce na grantu + výzkum, knihovna, archiv). Kromě toho je určitým zdrojem pro financování mobilit také výzkumný záměr MŠMT – 4 %).

Kombinace dvou a více finančních zdrojů je uvedena u 5 % zahraničních cest pracovníků Ostravské univerzity v Ostravě.

Tabulka 7: Výjezdy pracovníků OU podle zdroje financování

Zdroj financování	Absolutní počet výjezdů	Počet výjezdů v %
Akademie věd	11	1,5
děkanát	31	4,2
Erasmus	211	28,6
FRVŠ	10	1,4
projekt GAČR	23	3,1
pracoviště (ústav, katedra, institut)	211	28,6
nespecifikovaný projekt	98	13,3
výzkumný záměr MŠMT	31	4,2
fakulta	81	11,0
přijímací organizace	4	0,5
jiné	6	0,8
rektorát	20	2,7
celkem	737	100,0

Pokusili jsme se také podle institucí, k nimž jednotlivé výjezdy patřily, vytvořit **oborovou typologii výjezdů**.⁵ Ty se

⁵ Typologie představená v tomto textu se nekryje s oficiálně používanou typologií oborů, ale vychází jednak z konkrétní situace na Ostravské univerzitě v Ostravě a jednak z konkrétních dat, která máme k dispozici. Konstrukce kategorií je provedena odvozením z indikátoru, ve kterém účastníci uváděli svou afilii k dané katedře, ústavu, institutu atd. Na základě této příslušnosti (přesné místo na OU, kde působí) se podařilo identifikovat zde používané „kategorie oborů“. Uvědomujeme si určitou problematičnost tohoto kategorizování (v němž hraje roli i „subjektivní“ rozhodnutí výzkumníka), ale tento „hrubý“ nástroj pro jeho ilustrativní charakter, se nám jeví jako s určitými omezeními vhodný (pozn. aut.).

nemusí vždy zcela krýt se základním rozdělením podle fakult – na jednotlivých fakultách jsou i katedry, které základní charakteristice fakulty neodpovídají. Nicméně už víme, že počty zahraničních výjezdů mohou souviset také s velikostí jednotlivých fakult (nejspíše s počtem zaměstnanců na fakultách, přeneseně snad i s počtem studentů). Proto se při typologii oborů nemusí jednoznačně prokázat větší či menší úspěšnost. Brát tedy zahraniční mobilitu jako kritérium úspěšnosti daného oboru nebo fakulty nepovažujeme za korektní.

Podle naší analýzy se však nečastěji vyjíždějící pracovníci rekrutují z oblasti humanitně zaměřených oborů (24 % výjezdů), dále z oblasti věd pedagogických (21 %) a přírodních věd (20 %). Uvážíme-li ale velmi široký záběr takto definovaných oborů (či souborů odborných disciplin, které jsou v nich zahrnuty), pak se z tohoto více intuitivního pohledu jeví jako velmi aktivní obor Informační technologie. Ten je naopak relativně úzce zaměřený, ale výjezdů pracovníků z oblasti IT se uskutečnilo téměř 14 %.

Tabulka 8 – Výjezdy podle typologie oborů na fakultách Ostravské univerzity

Typologie oborů	Absolutní počet výjezdů	Počet výjezdů v %
přírodní vědy	145	19,7
pedagogické vědy	154	20,9
sociální oblast	31	4,2
humanitní	175	23,7
umělecké	10	1,4
zdravotnické	58	7,9
IT	100	13,6
administrativa	34	4,6
ekonomické	11	1,5
jiné	16	2,2
neuveдено	3	0,4
celkem	737	100,0

Pokusíme se dále ještě podrobněji porovnat a specifikovat situaci na jednotlivých fakultách Ostravské univerzity v Ostravě. Z členění podle fakult vyplývá mimo jiné:

- výjezdy jsou vždy 65 % až 75 % uskutečněny řadovými členy kateder či samostatných odborných pracovišť. Pouze na Fakultě sociálních studií (FSS) je procento nižší (42 %), to ale může být dáno celkově nižší mobilitou fakulty;
- z hlediska délky pobytu jsou v průměru nejkratší pobyty na Fakultě sociálních studií (průměrně 3,57 dne, ale

i zde je možné ovlivnění malým souborem), následuje Fakulta zdravotnických studií (FZS – průměrně 4,73 dne) a Pedagogická fakulta (PedF – průměrně 4,83 dne). Naopak nejdelší výjezdy akademických pracovníků jsou na Přírodovědecké fakultě (PřF – průměrně 6,31 dnů a přitom 16 % výjezdů je delších než 10 dnů) a na Filozofické fakultě (FF), kde je nejčastější délka výjezdu 5 dní;

- výjezdy na FF se nejčastěji soustřeďují na sousední země ČR (76 %), následují PřF i PedF s téměř stejným podílem (67 %) výjezdů do sousedních zemí. Naopak na Ústavu pro výzkum a aplikace fuzzy modelování a FZS největší část výjezdů, téměř polovina, směřuje do zemí EU;
- nejčastěji se na celé OU vyjíždí na konference a podobná odborná setkání. Jde zhruba o 40 % zahraničních cest. Druhým nejčastějším typem výjezdu na všech fakultách je výuka, ale spíše jednorázová nebo bloková. Dlouhodobé semestrální a delší výukové pobyty v zahraničí chybí;
- jako velmi důležitý ukazatel (tj. účel cesty) se ukazuje být také výzkumný grant/projekt. V tomto ohledu je nejaktivnější je PřF s 18 % výjezdů z tohoto důvodu, blíží se jí ještě FSS (14 %). Ostatní fakulty či vědecké součásti OU jsou pod 10 %;
- PřF využívá výzkumné projekty a granty výrazně nejvíce také jako zdroj financování zahraniční cesty (ve 27,3 %), a naproti tomu výrazně méně často (oproti ostatním fakultám) využívá program Erasmus (21,3 %). Naopak PedF financuje výjezdy z více než 40 % právě z programu Erasmus a výzkumné projekty financují „jen“ kolem 12 % výjezdů. Naprosto specifický je z tohoto hlediska Ústav pro výzkum a aplikace fuzzy modelování. Je to nepochybně zejména proto, že jeho činnost není pedagogická, ale vědecká. Tam je patrná silná návaznost na Akademii věd a na financování z výzkumného záměru MŠMT.

ZÁVĚR

Z naší analýzy zahraničních mobilit pracovníků Ostravské univerzity v Ostravě v roce 2008 lze získat několik obecných závěrů:

Přibližně třetinu zahraničních mobilit pracovníků univerzity tvoří aktivity v rámci programu Erasmus. Důvodem může být fakt, že se jedná o dostupný typ financování zahra-

niční cesty, má jasná a přehledná pravidla a účastníkovi odpadají velké problémy s hledáním finančních zdrojů.

Akademičtí pracovníci Ostravské univerzity v Ostravě se ve svých zahraničních aktivitách výrazně zaměřují na středoevropský region, především na Slovensko a Polsko. To je strategie, která přímo souvisí s umístěním univerzity i s tradicí školy a má svou jasnou logiku a opodstatnění.

Pro zahraniční mobilitu pracovníků OU je charakteristický mix důvodů/účelů cesty. Největší část tvoří „navazování kontaktů“ v rámci konferenčních výjezdů, ale poněkud menší (ale stále významný) podíl tohoto mixu účelů tvoří výjezdy, jež jsou spojeny s pedagogickou a výzkumnou činností.

Výjezdy pracovníků OU jsou obecně spíše krátkodobé, vyjíždějící jen málokdy zůstávají v zahraničí déle než 10 dnů.

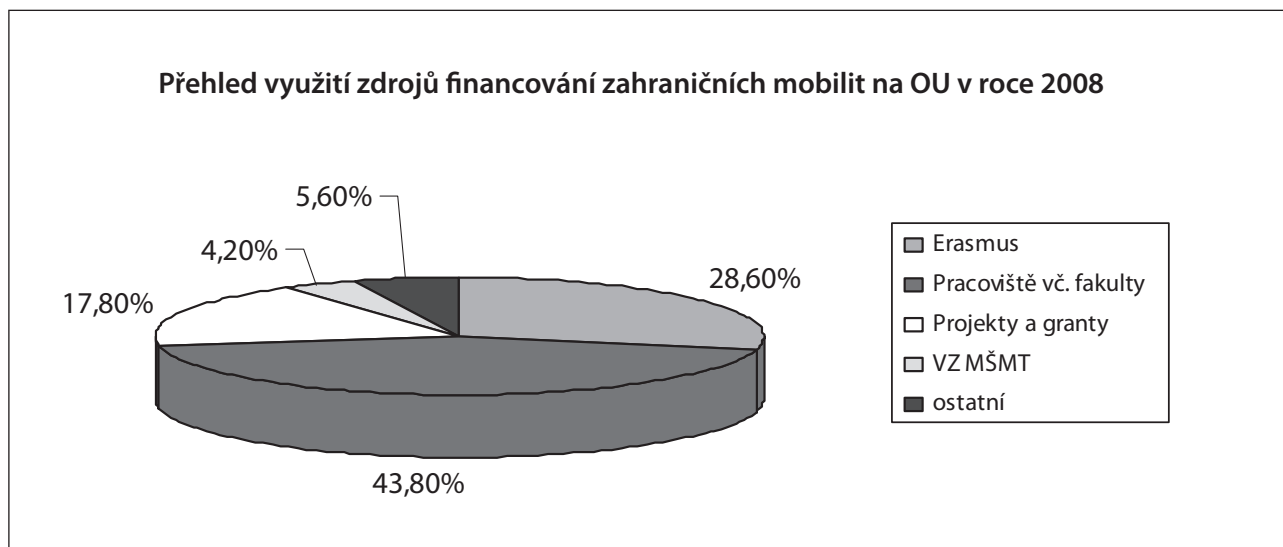
Jednotlivé fakulty se od sebe v oblasti zahraniční mobility významně neliší. Specifické rozdíly jsou způsobeny zejména oborovým zaměřením fakult, jejich velikostí a tradicí. Např. na Přírodovědecké fakultě je větší možnost financování mobility prostřednictvím různých grantů a výzkumných projektů, ale strategie výjezdů z hlediska cíle a účelu je podobná celouniverzitním poměrům.

Zahraněční mobilita pracovníků je na OU přehledně organizována ve třech úrovních. Hlavní důraz je kladen na nejniž-

ší úroveň – rovinu katedrální (ústavní). U pověřeného pracovníka katedry se soustřeďují veškeré informace o možnostech v rámci evropských programů i o cestách plánovaných v rámci projektů či grantů. Zde se také o cestách rozhoduje podle výše přidělených finančních prostředků, ale i zapojení jednotlivých akademických pracovníků do pedagogického procesu, respektive možnosti jeho zastoupení ve výuce. Další rovinou je rovina fakultní. Na každé fakultě působí pracovnice děkanátu, přímo odpovědná za organizování mobilit. Vytváří informační, administrativní a často i organizační zázemí pro jednotlivé akademické pracovníky, kteří se o zahraniční cestu ucházejí nebo se na ni připravují. Z fakultních prostředků je možné, podle zvážení situace, případně dofinancovat důležitou zahraniční cestu pracovníka katedry. Poslední nejvyšší rovinou je úroveň rektorátní. Referentka pro zahraniční vztahy, spadající přímo pod řízení prorektora pro řízení vědy a vnějších vztahů, komunikuje velmi úzce a pravidelně s jednotlivými fakultními administrátorkami.

Financování zahraničních mobilit na OU se děje především z prostředků univerzity, když 43,8% všech zahraničních cest je financováno z prostředků přidělených k tomuto účelu fakultě a konkrétnímu pracovišti (katedra, ústav). Druhým nejčastějším typem financování jsou zdroje z programu Erasmus (28,6%) a třetím zdrojem financování zahraničních mobilit jsou granty a různé projekty (17,8%). Z prostředků VZ MŠMT je financováno pouze 4,2% cest. Situace je přehledně znázorněna na grafu 1.

Graf 1: Přehled využití zdrojů financování zahraničních mobilit na OU v roce 2008

Organizační a ani finanční zajištění zahraniční mobility pracovníků Ostravské univerzity v Ostravě nejsou pravděpodobně zásadními omezujícími faktory pro zahraniční výjezdy akademických pracovníků. Větší problémy se budou patrně skrývat v jejich osobních postojích, jazykových kompetencích a v reálné možnosti skloubit pracovní cesty s pedagogickou zátěží na pracovišti.

RNDr. Helena Zlámalová, CSc.
Univerzita Jana Amose Komenského, s.r.o.
zlamalova.helena@ujak.cz

Mgr. Michaela Šmídová, Ph.D.
Centrum pro studium vysokého školství, v.v.i.
smidovamichaela@seznam.cz

Literatura:

1. *Výroční zpráva Ostravské univerzity v Ostravě za rok 2008* [online]. Ostrava: OU, 2009 [cit. 2009-08-15]. Dostupné z WWW: <http://rektorat.osu.cz/dokumenty/vz/zprava2008.pdf>.
2. *Zahraniční mobilita vysokoškolských pracovníků*. Závěrečná výzkumná zpráva, Národní program výzkumu II, identifikační č. projektu 2E08008. Praha: CSVŠ, UJAK 2009.

Abstract:

Foreign Mobility of Universities Employees – Case Study: University of Ostrava

The article brings an elaborate analysis of foreign mobility of the employees of the University of Ostrava in 2008. It was compiled based on the results of the research project Foreign Mobility of University Employees under the frame of the National Research Programme II, project identification number 2E08008.

Foreign mobility of the academic staff and employees of the University of Ostrava are analyzed based on their num-

ber, distribution according to individual faculties and field of specialization, based on length of stay and type of stay, country of stay, travel financing and other factors. Complex analysis can serve as a case study of a university which is rather active in respect of its foreign mobilities compared to other universities, having a clear and efficient structure of employee support and showing certain particularities which has been discovered and documented during the research.